

ELS GEGANTS DEL RIPOLLÈS.

UNA MIRADA AL FUTUR.¹

APUNTS SOBRE L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL FET GEGANTER A LA COMARCA*

JOAN MANSO BOSOMS

*Aquest treball de recerca ha obtingut els següents premis:

Premi CIRIT a la recerca juvenil atorgat per la Conselleria d'Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya (any 2006)

Premi Abat Oliba de Ciències Socials atorgat per la Universitat Abat Oliba CEU (any 2006)

Premi Baldiri Reixach atorgat per la Fundació Lluís Carulla (any 2007)

Resum

Aquest treball, emmarcat a la comarca del Ripollès i titulat "Els gegants del Ripollès, una mirada al futur", parteix d'un objectiu simple i contundent: el de portar a terme una anàlisi de la situació del món geganter de la comarca, alhora que s'intentava veure per quins camins s'havia d'enfocar aquesta tradició i recollir el màxim d'informació de colles geganteres.

Fonamentat en aquests eixos i amb una clara pregunta per endavant: Quin és el futur dels gegants a la comarca?, s'iniciava, doncs, aquest treball de recerca encarat a l'àmbit de la cultura popular, la sociologia i la història.

La metodologia preveia un munt d'entrevistes i xerrades amb caps de colla, alcaldes i polítics, constructors de gegants i historiadors per aconseguir extreure la informació pertinent i alhora aconseguir veure diferents visions entorn del fet geganter a la comarca.

Quan es va concloure el treball, després de 6 mesos de dedicació, s'havia portat a terme 26 entrevistes i 100 enquestes a geganters i altres persones de la comarca. A la vegada s'havia aconseguit fer un tomb per la història dels gegants, i en especial pels de la comarca.

La resposta a la pregunta que abans s'expressava és ben clara: els gegants es troben en una situació de canvi, com gran part de la cultura popular; cal que s'adaptin als nous temps si volen continuar endavant. De què depèn doncs, el seu futur? En certa manera, de com el propi poble faci aquest canvi.

Paraules clau: Gegant, Cultura Tradicional Catalana, Geganters, Colles, Patrimoni comarcal, Creació popular, Mitologia clàssica, Corpus Christi, Processó, Reis Catòlics, Sant Ramon de Penyafort, Imatgeria festiva, Trobades geganteres, Guifré i Guinedell, La Gala, Comtes de la Toscana, Terra Baixa d'Àngel Guimerà, Pubillatge, Comte Arnau, Projecte escolar geganter, Joan Amades, Jan Grau Martí, Associació de Geganters de Catalunya.

Abstract

This work, set in the region of El Ripollès and entitled “Els gegants del Ripollès, una mirada al futur”, has a simple and forceful aim: to carry out an analysis of the situation of the world of the giants of the region, at the same time as trying to find the right way of approaching this tradition and compiling the maximum information about groups of people involved in the world of the giants.

Based on these central ideas and with a clear question in mind: What is the future of the giants of the region?, this research work, aimed at the context of popular culture, sociology and history, began.

The methodology foresaw a lot of interviews and talks with the heads of the groups, mayors and politicians, giant builders and historians to obtain relevant information and, at the same time, to have different points of view about the world of the giants of the region.

When the work was concluded, after 6 months of dedication, 26 interviews and 100 surveys to people involved in the world of giants and to other people from the region had been carried out. At the same time, we had had a look at the history of giants and especially the ones of the region.

The answer to the question expressed before is clear: the giants are in a situation of change, as a big part of the popular culture is; they must adapt to the new times it they want to go ahead. So, what does their future depend on? In a certain way, it depends on how the town itself makes this change.

Keywords: Giant, Catalan traditional culture, People involved in the world of giants, Groups of people involved in the world of giants, Local patrimony, Popular creation, Classical Mythology, Corpus Christi, Procession, Catholic Kings, Saint Ramon de Penyafort, Festive imagery, Conventions of people involved in the world of giants, Guifré i Guinedell, La Gala, Earls of the Toscana, Terra Baixa by Àngel Guimerà, Inheritance, Earl Arnau, School project of giants, Joan Amades, Jan Grau Martí, Association of people involved in the world of giants of Catalonia.

Introducció

Bases d'un treball entorn d'una realitat extensa

Afrontar l'estudi dels gegants de la nostra comarca respon avui en gran part a una situació inhòspita, una incògnita, un dubte sobre el futur d'una realitat cultural popular en fase de «remodelació». Entendre que els gegants han format part de l'evolució històrica de Catalunya, com veurem, no és més que un mer formalisme; més complex resulta apreciar la transcendència social que un mer ninot de cartró pedra ha tingut en la societat. La fase de canvi que viu avui la cultura popular no passa desapercebuda a cap sociòleg: és més, respon a grans estudis d'àmbit nacional de reconegut prestigi. Per tant, l'anàlisi que se'ns proposa revesteix una paradoxa sublim: analitzar la història gegantera de la comarca sense perdre de vista en cap moment el perquè del món geganter, d'altra banda perdriem un dels elements fonamentals de la cultura popular, el seu vessant social.

Tal com apuntava un conegut geganter, escriptor i investigador nat en aquest món: «Els gegants han nascut del poble, viuen en el poble i moriran en el poble; són part essencial d'una realitat global.» Aquest treball pretén estudiar la història gegantera comarcal, palpar la realitat dels gegants poble a poble, bastint així un entramat social dens. Només recorrent al poble que els ha creat, entendrem de manera correcta la seva fonamentació. Per això, el treball s'ha basat més en la percepció social, i en un munt d'hores compartides amb la societat gegantera, que en vells llibres, que sense perdre el seu valor, no mostren el fi real que persegueixen.

1. Els gegants en la història²

1.1. Els gegants abans de la cristianització

Fonaments d'un passat mitològic

La percepció històrica dels gegants es remunta temps enllà en els anys. Sense cap mena de dubte, però, els inicis de tot plegat cal buscar-los en la mitologia: els gegants són éssers mitològics, fantàstics, lligats en molts casos a l'imaginari llegendari de cada cultura, poble... Aquest imaginari servia en molts casos per construir realitats fantàstiques que intentaven donar respostes a preguntes obertes, les quals en les societats clàssiques (i en alguns casos encara avui en dia) donaven lloc als dubtes essencialistes de la vida. L'imaginari que personificava totes i cada una de les llegendes es mantingué en l'esperit del poble i de mica en mica, aquelles històries que el poble havia creat per donar resposta als seus dubtes s'anaren transmetent de generació en generació, i amb els segles començaren a formar part de les rondalles escrites.

Aquestes rondalles escrites són les que en gran part han mantingut els gegants en el si de moltes i diferents històries mitològiques. La societat grega i la seva mitologia és una

de les primeres en què trobem els gegants: «Gea, la Terra, en veure vençuts els Titans va incitar els Gegants a lluitar contra Zeus. Com que els Gegants eren mortals aquests van ser vençuts i van desaparèixer mentre que els Titans només foren castigats per sempre.»

Aquest fragment demostra, doncs, com aquests éssers eren emprats ja en l'època clàssica per intentar explicar els orígens de la vida, i també per respondre a moltes preguntes existencials. Cal dir, també, que els gegants no passaren desapercebuts en el llegendari català. És ben cert, doncs, que els mites i tradicions catalans resten farcits en gran mesura de gegants que, emanats en molts casos de la mateixa mitologia grecoromana de la qual abans parlàvem, basteixen i ajuden a aixecar grans històries, entre elles la de Gerió i el mite de Pirene, que conta la història del naixement dels Pirineus; o la del cavaller Rotllà, glossat a la *Chanson de Roland*; la del gegant Farell, del qual parla Verdaguer en un poema del mateix nom, entre d'altres.

1.2. Del paganisme a la cristianització del calendari festiu

Més enllà dels apunts mitològics que cal fer dels gegants, la importància d'aquests en el marc històric va indubtablement relacionada amb el cristianisme. Els cicles de Nadal i Pasqua, que giren entorn del naixement i mort del Senyor, són els puntals d'un sistema en el qual la figura del gegant provinent de la mitologia va agafant cos. Com podem veure en un fragment del treball «Els gegants del Ripollès, una mirada al futur», gegants i processons estaran plenament relacionats en el marc d'una festa pròpia del calendari catòlic:

«Per tant, de la mateixa manera que es va mantenir l'organització festiva de cultures precristianes, l'Església catòlica va mantenir també alguns personatges mitològics típics de les llegendes i mites d'aquestes cultures, en determinades festes i celebracions catòliques. L'església catòlica va prendre precisament la figura del gegant i la va immortalitzar en les processons de Corpus Christi, una figura que el pas dels anys havia fet evolucionar des de les cultures grecoromanes fins al llegendari català d'època.»

Ara ja, tenim el gegant ubicat en un context cristià: la festa del Corpus Christi. És justament aquí on analitzarem el progrés històric-festiu d'aquesta imatge: el gegant.

1.3. La florida dels Corpus. Els gegants en la festa catòlica del Corpus Christi

Parlar de gegants en termes històrics és parlar del Corpus Christi. En les seves processons, tal com ja hem dit, és on podrem veure per primera vegada quelcom que d'una manera o altra s'assemblarà als gegants actuals.

El Corpus com a tal neix al segle XII, en un moment on l'Església Catòlica vivia immersa en un procés de definició fragmentista, molts corrents considerats herètics imperaven i triomfaven, la religió oficial es perdia..., calia un cop d'efecte i els teòlegs es decantaren per una festa lúdica dedicada a l'eucaristia que buscava un valor publicitari. Així arriba el Corpus. Fou, però, el Papa Urbà IV qui oficialitzà i estandarditzà la festa.

Pel que fa a la processó de Barcelona, la data més antiga que hom pot trobar es refereix al suïcidi de l'any 1380. En el llibre de les Cerimònies es poden llegir les següents paraules: «lo rey David ab lo gegant, i Sant Christofol ab lo infant Jesús al coll.»

De la informació que hom pot trobar referent al gegant del rei David, se'n fa difícil sense cap mena de dubte extreure'n alguna conclusió. Més fàcil és parlar de Sant Cristòfol, no per les dades que tenim de Barcelona, sinó per la comparativa que ja en el seu dia va fer Jan Grau amb la processó d'Ais de Provença.

De la processó d'Ais de Provença se'n conserva un gravat referent al pas de Sant Cristòfol, que ens és molt més il·lustratiu. En aquest gravat, encara no s'arriba a precisar el sistema per transportar el gegant, tot i que per la distància del cap del gegant amb la zona de visió de la persona que el portava, la forma de portar-lo devia ser força semblant al mètode dels capgrossos actuals. Per tant, tot i que no sabem res dels gegants barcelonins de la primera processó del Corpus a Barcelona, si tenim en compte la reculada data en què va ser establerta la processó d'Ais i els estrets lligams culturals i espirituals existents entre la Provença i Catalunya, podem dir que els gegants Goliat i sant Cristòfol, que apareixen en el primer document escrit referent a la paraula «gegants», tenien unes característiques molt diferents a la concepció gegantera actual i que encara haurem d'esperar força anys per veure ballar el primer gegant de manera semblant a l'actual.

Després de la ressenya dels entremesos que figuraven a la processó del Corpus del 1380, en la qual, tal com hem dit, hi apareixien sant Cristòfol i el gegant Goliat (l'única informació dels quals ens arriba per l'anterior comparativa amb Ais), no es torna a trobar cap document referent a Catalunya fins el 1436, en el dietari municipal:

«Dimarts V de juny del 1436

Aquest dia en Bernat Sisto cuyrater promes de servir lo entrames del Jagant a la festa del Cors de Jeshu Xrist quescun any mentre sia abill e que per son salari li sien donats XXXIII sols.»³

A partir d'aquest moment, trobem altres ciutats en les processons de les quals hi apareix l'entremès dels gegants.

Com es pot apreciar en bastants documents, malgrat la concepció actual i la valoració que de les presents paraules se'n pot treure, els gegants no tenien en cap cas una

bona reputació. Són moltes les frases que denoten una certa mofa envers aquesta figura del passat religiós, figura que per cert encara distava molt de l'actual:

En el llibre d'Actes de l'Ajuntament de Girona dels anys 1587-1588, s'hi consigna que l'Ajuntament paga una quantitat a un ciutadà «per hauer seruit Gagantesa». Per tant, s'entén que l'Ajuntament va pagar en el seu moment uns diners a una persona per haver fet ell personalment el paper de Geganta. (Com podem veure, els gegants encara eren figures agegantades portades per persones sobre xanques)

1.4. El gegant de Sant Ramon de Penyafort. Un punt i apart en l'evolució dels gegants

En la festa de canonització de Sant Ramon de Penyafort, va sortir segons Joan Amades un gegant com els d'avui. El Pare Rebullosa en féu en el seu dia una descripció prou clara:

«[...] per remat un gran gegant de diferent tall que eles altres armat amb grans planxes i coraces i amb una celada tota daurada ballant els cascavells amb molta graciositat al só de un fluviol i tambori que anaven al seu davant i al seu darrera els atabals del cavall [...]

[...] anaven els atabals del cavall vestits a la tudesca i al seu darrera un espantós gegant de mes de vint peus d'alt vuit per dintre i armat de planxes daurades i amb terrible alfang cenyit, llança i adarga a les mans obria i tancava la boca i els ulls, que produïa terror a quants se'l miraven.»

Si analitzem bé la descripció exposada, podem apreciar com aquest gegant marcà un abans i un després en la concepció gegantera; segurament és el primer gegant que tingué Catalunya amb unes caracteritzacions semblants a les actuals.

1.5. Dels segles dels alts i baixos fins que es converteixen en Reis Catòlics

Com un punt d'inflexió, en aquesta ràpida i breu anàlisi de la història gegantera, la qüestió del gegant de la canonització de Sant Ramon de Penyafort ens porta de cop a una època diferent: del segle XVII a un franquisme plenament consolidat.

Durant el segle XVII els gegants perviuen amb més o menys constància, amb més o menys perseverança. Arribats, però, al s. XVII, la guerra de Successió i el posterior Decret de Nova Planta de Felip V, van suposar la pèrdua de llibertats catalanes en tots els sentits. També, òbviament, la pèrdua del costum geganter. Però evidentment passaren els anys i de mica en mica, sota la protecció de les parròquies, van tornar a aparèixer els gegants en les processons i festes. Immediatament la reialesa espanyola dels Borbons publicava la Reial Cèdula de 1870 en la qual es deia:

«Real Cédula de S.M. y senyores del Consejo, por la qual se manda en ninguna Iglesia de estos Reynos, sea Cathedral, Parroquia o Regular haya en adelante danzas ni gigantones sino cese del todo esta práctica en las Procesiones...»

En aquestes breus ratlles, es demostra clarament els grans alts i baixos que durant aquests segles patiren els gegants. Però, sense cap mena de dubte, el més dur encara estava per arribar: la Guerra Civil calcinà la gran majoria de gegants. Tot i això, els que no desaparegueren sota els flames van ser reorientats per adaptar-se al franquisme. Evidentment, els símbols catalanistes varen ser abolits i passaren a anomenar-se tots Fernando i Isabel, en honor dels Reis Catòlics.

1.6. L'adéu al Corpus i la reactivació gegantera

Malgrat aquests canvis, és cert que els gegants perduraren encara força anys fins que l'últim cop que féu trontollar tot el sistema que havia perdurat fins al moment arribà amb el Concili Vaticà II. Aquest Concili acordà modificar les processons del Corpus, confinant la festa a l'interior de les basíliques. Lògicament, amb aquests canvis, els gegants quedaran reclosos dins de les esglésies. De mica en mica, però, les coses havien d'anar canviant, i el poble va anar prenent consciència que els gegants havien de sortir de l'església, havien de modificar el seu model social.

Tres factors claus van provocar la revitalització dels gegants després de la desfeta del Corpus Christi com a festa impulsora dels gegants. Serà en aquest moment, al voltant de l'any 1982, quan els gegants canviaran totalment la forma de presentar-se a la societat, deixaran de banda el factor religiós i prendran el relleu social que tenen ara. Aquests tres factors són:

- El Congrés de Cultura Tradicional i Popular.

El 1r Congrés d'aquestes característiques va suposar la presa de consciència per part dels geganters que calia potenciar l'àmbit dels gegants en el marc de la cultura popular. Les conclusions preses van comportar un augment de l'aparició festiva dels gegants en les diferents poblacions.

- La 1a Trobada Internacional de Gegants de Matadepera.

També el 1982, Matadepera va organitzar una trobada sense precedents que tan sols ha estat superada per la trobada de Matadepera celebrada deu anys més tard, el 1992. La 1a trobada a Matadepera va generar una concentració de gegants d'arreu del país i de fora de Catalunya que va donar una imatge propagandística d'unitat molt important per a les colles. Cal dir que moltes poblacions que no tenien gegants els van fer construir, restaurar o abillar per a l'ocasió.

- El Mundial de Futbol.

El dia 13 de juny de 1982, en la cerimònia inaugural del Mundial de Futbol al Camp Nou, els gegants van donar la imatge a tot el món d'una cultura i tradició catalanes plenament recuperades.

Aquests tres factors van suposar la recuperació dels gegants a Catalunya i, a partir d'aquell moment, i fins avui, els gegants no han parat de proliferar.

1.7. Els gegants, avui. Conclusió de l'evolució històrica

L'activitat gegantera arran d'aquests tres factors no ha parat de créixer i créixer; la creació d'associacions de colles geganteres de les diferents comarques, també a nivell català; l'aparició de les trobades geganteres..., ha estat un dels factors que han comportat un espectacular canvi de mentalitat entorn dels gegants. Ara les colles no només porten els gegants pel seu poble, sinó que també els traslladen i viatgen amb ells.

Arran d'aquests canvis, podem veure perfectament com les esglésies que van veure néixer els gegants n'estan totalment desvinculades. Avui els gegants formen part de la cultura popular i de l'esperit del poble.

Els gegants del Ripollès poble a poble

Ripoll

Els gegants, una idea feta realitat

La idea de construir uns gegants per a la vila de Ripoll va sortir de Marià Font.⁵ El fet que treballés a l'Ajuntament li va permetre intercanviar opinions amb el que llavors era l'alcalde de la vila de Ripoll, Eusebi Pujol. Així doncs, l'alcalde de Ripoll es féu seva la idea i ho va proposar als companys del Consistori Municipal en sessió plenària. La proposta s'aprovà el 4 d'abril de 1945. El secretari municipal escrivia:

«El propio alcalde expone que para dar mayor realce a las fiestas oficiales que durante el transcurso del año se celebran, había proyectado, si el consistorio lo estimaba oportuno, la adquisición de una pareja de gigantes que representarían a Wilfredo el Velloso y la condesa Winidilda y el presupuesto asciende a la suma de diez mil pesetas.»

Els gegants es van construir en només quatre mesos i Marià Font en va fer el seguiment del procés constructiu; segurament fou ell qui va suggerir que es construïssin a la

Casa Paquita. Els gegants van ser presentats en societat el dia 5 d'agost de 1945, durant les festes de Santa Maria. El programa de la Festa Major deia:

«A la salida de los divinos oficios, en la plaza del Caudillo, disparo de una formidable traca valenciana. Seguidamente, presentación al vecindario, Bendición y primera salida de los gigantes de Ripoll.»

Els primers portadors d'aquests gegants van ser Miquel Prat, Joan Descamps i Joan Marcer. Per portar les figures van rebre 800 pessetes.

Aquell dia els gegants de Ripoll van estrenar també unes peces musicals, una marxa i un ballet, obra de Pere Puig i Parés,⁶ composta per a flabiol i tamborí. Sembla ser que un tal Estivill va ser qui va tocar per primera vegada les peces el 1945.

Els gegants de Ripoll, Guifré i Guinedell

Els gegants al llarg dels anys

Els gegants de Ripoll han sortit al llarg d'aquests 60 anys d'història essencialment durant les Festes de Sant Eudald i Santa Maria. A la festa de Sant Eudald, els gegants sortien després del repic de campanes, tot anunciant a tall de pregó uns dies de gresca i xerimola, i l'endemà, el dia 11 de maig, tenien una funció força peculiar: havien d'acompanyar les autoritats a ofici. El recorregut era breu, des de l'ajuntament al monestir; a continuació esperaven que finalitzés l'ofici per iniciar el passant.

Per les festes de Santa Maria, també anomenades festes d'estiu,⁷ el procediment era exactament el mateix que el dia de la Festa de Sant Eudald. En el programa de la Festa Major del 1952 apareix:

«Los gigantes Wilfredo y Windilda acompañarán a las autoridades y jerarquías desde las Casas Consistoriales al Real Monasterio de Santa María para asistir al Solemne oficio en homenaje a la Virgen.»

La processó de Corpus Christi, la festa de Homenaje a la Vejez, la Festa Nacional de la Llana i Casament a Pagès, entre altres, són festes en les quals també han participat els gegants de Ripoll. Cal destacar també les sortides realitzades a Calella de Palafrugell, Campdevàrol, Camprodon, Puigcerdà, Vidrà... i també als Jocs Paralímpics de Barcelona 1992.

La colla, ara⁸

Actualment la colla gegantera de Ripoll realitza unes quantes sortides anuals fora de la població, per tal de poder organitzar la seva trobada gegantera, que des de fa uns anys s'encabeix en el marc de les festes del patró: Sant Eudald. Les subvencions que reben des de l'Ajuntament els serveixen per portar a terme les sortides i poder organitzar les trobades a la Festa Major.

La colla gegantera de Ripoll està formada actualment per un bon nombre de geganters i de grallers, que acompanyen els gegants i els fan ballar per les diferents poblacions.

Cal dir també que la colla gegantera de Ripoll ha vist complementada la seva tasca de divulgació de la tradició cultural popular en cartró pedra amb la creació, a Ripoll, d'una colla de Diables que passen el seu drac pels carrers de Ripoll.

Sant Joan de les Abadesses

Els gegants en altre temps⁹

Sant Joan de les Abadesses va tenir abans de la guerra uns gegants que representaven una pagesa i un noble. Aquests gegants, durant la Guerra Civil, i concretament en el moment de l'entrada dels moros,¹⁰ van ser destruïts. L'exèrcit marroquí que ajudava les tropes franquistes va veure els gegants antics al claustre del monestir de Sant Joan els va prendre, i en va destruir els caps a la baixada del Molí.¹¹

Com a curiositat, Mn. Esteve ens diu que la geganta devia tenir cabells naturals o bé sintètics, perquè ell recorda que aquesta geganta la pentinaven al Teatre Centre, on es col·locaven a la part superior per procedir amb la pinta a estirar-li el cabell.

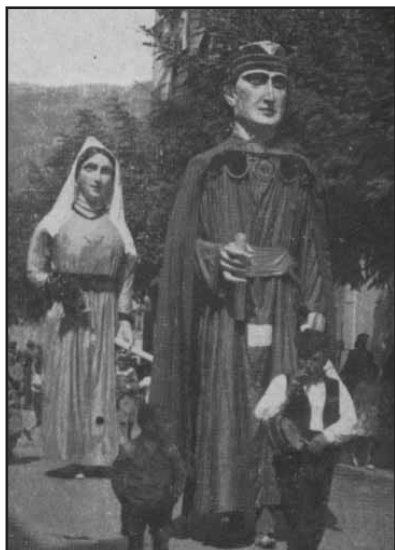
Quan el Centre d'Iniciatives Turístiques (CIT) de Sant Joan va decidir crear uns gegants nous va traspasar la idea a en Francesc Fajula, que va acordar amb Mn. Esteve crear uns barons toscans que representessin la vila, tot lligant-la amb aquesta regió italiana que, segons ens conta el mateix mossèn, té una relació d'ambients i llocs semblants a Catalunya, un lloc on et sents com a casa.

Mn. Esteve va escollir els noms dels dos personatges per representar la catalanitat en aquests gegants santjoanins; per una banda va escollir Gentil, en honor del personatge de l'obra *Canigó* de Jacint Verdaguer, i per altra banda Isaura, el nom d'una senyora de la noblesa de Montpeller que va protegir molt els Jocs Florals d'aquesta ciutat.

El dia de l'estrena dels gegants santjoanins¹² es va llegir uns textos escrits pel mateix mossèn, que representen la veu dels gegants, on es presenten al poble i agraeixen la benvinguda. A més a més, els gegants van sortir del claustre del monestir i van recórrer tot el poble.

El missatge dels gegants de Sant Joan al poble, escrit per mossèn Esteve, començava donant una benvinguda cordial i saludant el poble que els havia vist néixer i els havia creat. Els gegants santjoanins, en Gentil i la Isaura, es mostraven orgullosos de ser comeren, de ser on eren i de viure envoltats del seu poble. Al poble li demanaven un desig ben clar: que per molts anys poguessin celebrar junts la Festa Major, la seva Festa Major, que d'aquell moment en endavant també seria la dels gegants.

Des d'aquell dia ençà els gegants han complert la seva missió, sortir pels carrers en cada Festa Major, lluint la roba de gales i ballant sumptuosos enmig de tots els santjoanins i santjoanines.

Els gegants de Sant Joan de les Abadesses, dos prínceps toscans, que segueixen el model escultòric del santjoaní Francesc Fajula.

Simbologia dels gegants santjoanins. Sant Joan de les Abadesses i la Toscana

Els gegants de Sant Joan representen dos barons de la Toscana (Itàlia). El fet que fossin creats seguint aquest model és perquè el seu constructor, el santjoaní Francesc Fajula, va considerar que la vila de Sant Joan tenia moltes similituds (tranquil·litat, equilibri, ordre, ambient, paisatge...) amb la regió de la Toscana; per això va optar per construir-los seguint aquest model. Això ha provocat que els gegants de Sant Joan siguin identificats com els gegants de la vila i no com un element concret de la tradició del poble. El mateix Fajula ens deia: «Crec jo que el gegant ha de ser una figura més del patrimoni folklòric d'una vila i mai ha de voler copiar altres factors de la vila que tenen una importància més gran que els mateixos gegants.»

Campdevàrol

Colla gegantera de Campdevàrol¹³

La colla gegantera de Campdevàrol es troba avui aproximadament en els seus 10 anys d'història; no obstant això, travessa un moment una mica delicat, motivat pel pes del

gegant i per la falta de portadors. Tot i que la situació està, en certa manera, estancada, sembla que la revitalització serà possible i es podrà continuar l'activitat gegantera al poble.

La fundació de la colla

Entre els anys 1994 i 1995 es comença a gestar la possibilitat de tenir uns gegants. El Sr. Lluís Carrillo¹⁴ tenia moltes ganes que hi haguessin uns gegants, i l'entusiasme de constructors, del poble i del mateix Ajuntament, amb la regidoria de cultura ocupada llavors per la Sra. Montserrat Pujol, van fer possible la iniciativa.

La creació d'uns gegants va suposar haver de posar en marxa tota una dinàmica: assajos de grallers, organització de la colla, aprenentatge per portar els gegants... La construcció va anar a càrrec de dos campdevanolencs que van posar-hi tota la il·lusió i tot l'esforç: en Jordi Urbon i l'Helena Portabella.

D'aquesta manera naixia la colla gegantera del poble, amb l'esperança de poder representar-lo fora de les nostres contrades, amb qui serien en Grau i la Gala, les noves figures gegants de la vila de Campdevàrol.

La colla al llarg dels anys

La colla, una vegada constituïda, va realitzar la seva primera sortida a les Fires de Sant Narcís a Girona, amb trenta colles geganteres més. Des d'aquell dia es van anar succeint tot un seguit d'activitats; van anar a la Trobada de Colles del Centenari del FC Barcelona, en la presentació de la Penya Barcelonista de Campdevàrol van rebre el carnet de Soci honorífic d'en Grau, van visitar moltes vegades la vila marinera de l'Escala, on hi van anar establint un lligam fratern, han acudit a la majoria de Viles Geganteres Gironines...

A Campdevàrol també van organitzar diferents sopars pro-gegants; no obstant això, la seva principal font d'ingressos al llarg dels anys han estat les subvencions rebudes des de les diferents administracions, essencialment des de l'Ajuntament.

Durant molts anys la colla gegantera va ser un dels referents associatius del municipi: englobava gent de totes les edats i tothom s'hi sentia representat. En moltes sortides, entre grallers, geganters i acompanyants, van arribar a les setanta persones.

La colla en l'actualitat

Durant els últims anys la colla ha estat en una situació de certa crisi, que ha vingut motivada per la falta de portadors i pel pes del gegant, en Grau. Tot i això, s'està treballant en la construcció d'una rèplica del gegant que pesarà molt menys. Mentrestant, la colla s'està revitalitzant i està intentant congrega prou gent per tornar-la a engegar amb prou força i vitalitat.

Una efemèride significativa

La colla gegantera de Campdevàrol, amb col·laboració directa del Consistori Municipal, va organitzar una trobada gegantera sense precedents a la comarca. El 1999 Campdevàrol es feia càrrec de l'organització de la 7a Vila Gegantera Gironina, una trobada en la qual van participar 27 colles geganteres. Durant dos dies Campdevàrol es va omplir de gegants, de gent i de festa. Tots plegats van poder gaudir de les activitats preparades: cercaviles, balls, monuments...

En aquella trobada Campdevàrol va inaugurar un monument dedicat als gegants a la plaça de la Mainada amb el logotip de l'efemèride. Es van fer samarretes blaves que van lluir els campdevanolencs durant aquells dies de festa i es va ballar la Dansa de Campdevàrol per ensenyar els orígens dels gegants a tothom qui els visitava. El capdancer i els altres balladors van puntejar alguns passos de la Dansa o Gala davant de tota la gent i enmig dels gegants.

Fins el dia d'avui, cap altra població de la nostra comarca no ha portat a terme una trobada d'aquestes característiques, que són, segons l'Antoni Birba:¹⁵ «una font de promoció de la comarca i un homenatge a molts anys de treball geganter a casa nostra.»

Camprodon

La colla gegantera de Camprodon

La colla gegantera de Camprodon va néixer en el si d'un grup d'amics que, provinents de diferents àmbits, van començar a plantejar-se la creació de la seva pròpia colla gegantera i van anar encara més enllà, perquè van prosseguir amb la construcció dels seus propis gegants, que van ser durant molts anys les seves pròpies figures: en Fresquívol i la Violeta. Més tard, quan van passar els anys, van crear una colla de geganters nova que va decidir construir els gegants actuals, la Violeta i en Patllari.

Solen realitzar un total de 10 a 15 sortides l'any, i reben, provinents del consistori, diferents subvencions i facilitats perquè tot funcioni perfectament.

Ribes de Freser

La colla

Ribes de Freser es planteja tenir gegants l'any 1984. Llavors comença a fer-se realitat un anhel que molts ribetans i ribetanes portaven a dins: l'anhel de tenir uns gegants que representessin la Vall, el territori. D'aquell projecte en van néixer en Manelic i la Núria de Terra Baixa,¹⁶ uns gegants que de les mans de la colla gegantera

de Ribes de Freser han corregut per Catalunya i l'estranger, tot immortalitzant la història de Guimerà.

El bateig

El 12 d'agost del 1984 van aparèixer per primera vegada els gegants ribetans: eren en Manelic i la Núria i ballaven, per fi, els primers balls en el poble que a partir de llavors seria també el seu.

Els gegants de Ribes de Freser van ser apadrinats per la Sra. Marta Ferrussola i Lladós, l'esposa del Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya,¹⁷ i el Sr. Ricard Rodríguez i Sidera, batlle de Ribes. Els van acompanyar altres personalitats i va oficial el bateig Mn. Manuel Farré. A continuació començava una cercavila pels carrers de Ribes, amb els gegants de Ripoll, de Sant Joan de les Abadesses i els de Matadepera.

En el seu missatge de benvinguda els gegants deien:

«[...] i que en el nostre entorn s'hi formi un clima de goig i germanor; que també per la nostra part siguem capaços d'ésser dignes ambaixadors arreu dels pobles i ciutats que reclamin la nostra presència...»

El constructor, el Sr. Francesc Fajula, de Sant Joan de les Abadesses,¹⁸ diu:

«Els gegants de Ribes de Freser són el fruit d'una voluntat dels mateixos ribetans que, des del principi, sabien ben bé el que volien: en Manelic i la Núria de *Terra Baixa*.»

La padrina, la Sra. Marta Ferrussola i Lladós, deia el dia del bateig:

«La meva enhorabona com a padrina, i que portin el nom de la nostra pàtria i de la vostra llar —Ribes— arreu dels nostres pobles i fronteres.»

21 anys d'història

Al llarg de tots aquests anys d'història, els gegants i els seus geganters han participat en múltiples sortides i activitats diverses, difícils de resumir.

A Ribes han portat a terme ja 21 trobades, amb la participació de moltes colles i persones que han volgut gaudir de l'espectacle anual, a mitjan juliol, que suposa la trobada gegantera a Ribes de Freser, amb una mitjana d'unes 18 colles, és a dir, de 30 a 36 gegants.

Els gegants ribetans han sortit també moltes vegades a l'estranger, als Aplecs Internacionals de la Sardana i Mostra de Grups Folklòrics,¹⁹ a Lausana, Lisboa, Manchester, Maastricht,...

També han participat en moltes activitats de la vila i n'han organitzat un munt: paradetes, quintos, caminades, pessebres vivents... i moltes més que han anat emplenant la vila de la màgia dels gegants i especialment dels seus geganteres.

Han acudit també a diferents ciutats geganteres de Catalunya i a diferents viles geganteres gironines.

Els gegants de Ribes Altas

Aquests gegants varen ser construïts per un grup de teatre anomenat El Sifon, de Barcelona, especialment per actuar en una cercavila.

En desfer-se el grup de teatre que intervingué en la creació dels esmentats gegants, Francesc Rubio se'ls va quedar.

Com que en Francesc i la seva família estaven fortament vinculats amb Ribes i amb els seus veïns, en una revetlla especialment dedicada a la mainada del veïnat els varen fer sortir de nou al carrer, causant l'impacte més o menys conegut a nivell infantil arreu on han anat.

Quan en Francesc va marxar a viure fora d'Espanya, els va deixar a una veïna del barri, que va decidir cedir-los a la colla gegantera de Ribes per tal que els passegessin i els portessin.

Aquests gegants, Correjola i Rovelló,²⁰ foren batejats el dia 3 d'agost de 1985, diada de la Festa Major de Ribes Altas. Des de llavors participen, junt amb els gegants de Ribes, en moltes trobades de gegants.

ZER Vall del Ter (Sant Pau de Segúries, Ogassa, Molló, Colònia Estabanell, Llanars i Vilallonga de Ter)

Un projecte geganter diferent. L'escola i els gegants.
Introducció

Al final del curs 98/99 sorgí, a nivell del Claustre de mestres de la ZER la Vall del Ter, la idea de fomentar un aspecte artístic i cultural relacionat amb el seu patrimoni. Aquest aspecte era crear una faràndula específica (gegants i capgrossos) per a cada poble que forma la zona, amb la qual totes les persones, tant joves com grans, s'hi sentissin representades i identificades, des del moment de la seva construcció i elaboració

(participació dels nens de l'escola i voluntaris del poble), i amb la participació en els actes culturals que hi hagi al llarg de l'any a cada poble.

L'objectiu principal era que, per iniciativa de l'escola rural, cada poble valorés més la seva identitat i augmentés el seu patrimoni cultural.

Intervenció de l'escola

Tots els alumnes van participar de manera activa en el projecte. Una vegada escollit el personatge, per l'Ajuntament i l'escola (prèvia consulta als habitants del poble), s'inicià el treball d'aula, estudiant el concepte de faràndula, de gegant i tot el món que l'envolta.

A tots els nens i nenes se'ls va explicar què és i què representa dins el nostre folklore català. Es va treballar a nivell visual amb documentació, observació de diapositives... i posada en comú, fins arribar a una tipologia de gegant concreta per a cada poble.

A partir d'aquí, i amb l'ajuda de l'escultor Xavier Bullbena, que s'encarregà de la seva construcció, van definir les formes i característiques de cadascun.

El treball dels alumnes va consistir en dibuixar el projecte inicial del gegant, que fou el punt de partida, fins arribar al definitiu. L'escultor va fer el projecte final, posant-hi mides i acabaments, fins que s'inicià el modelatge amb fang del protagonista escollit. Mentre això passava, els nens hi participaren observant tot el procés i col·laborant en tot el que es podia.

Un cop acabada l'escultura (cap, espatlles, braços, mans...), se'n van treure motlles i es va omplir l'interior d'un material plàstic; una vegada sec, s'ajuntaren les parts i s'obtingué la forma definitiva, que va variar segons el personatge escollit de cada poble (canviant les expressions i trets facials i corporals). Finalment se li donà les capes de pintura idònies per aconseguir l'expressió final.

Per arrodonir la seva tasca varen construir un esquelet de fusta i s'inicià la confecció del vestuari, que ja estava dissenyat en el projecte, per part de modistes voluntàries de cada poble.

També es va buscar entre el jovent del poble un grup que formaria la comparsa que acompanya el gegant. Es compongué una música conjunta per al dia de la inauguració, amb la possibilitat d'adaptar-la o modificar-la per crear-ne una d'específica per a cada poble.

Quedava així culminat un procés geganter que tingué la seva arrel en el si de les escoles rurals de la ZER Vall del Ter.

Gombrèn

La llegenda del cavall del Comte Arnau

La llegenda del Comte Arnau és certament coneguda per tothom; de diferents maneres i amb diferents explicacions, dóna a conèixer la visió que tenia el poble medieval d'un comte que habitava a Mataplana. Amb moltes variants, la llegenda és popular entre tots; potser no ho és tant la seva relació amb el seu cavall, conegut popularment pel nom genèric del cavall del Comte Arnau.

Així doncs, per endinsar-s'hi, cal saber que la llegenda del Comte Arnau ens diu que, en morir, és castigat a rondar per sempre per les valls de Montgrony, muntant el seu cavall.

La visió històrica del cavall

Segons Serra Vilaró,²¹ en els arxius de la baronia de Mataplana es transcriu el següent fet: l'any 1366, Raimon Roger, fill d'Hug V de Mataplana, que es feia dir Comte de Pallars, senyor de Cervelló i Mataplana i de les valls de Toses, va comprar al donzell Pere d'Avià un cavall anomenat Reguitnaça, pel valor de 500 ss. bcs.²² Per l'estructura morfològica de la paraula Reguitnaça se'n pot extreure un conclusió: de Reguitnaça, en prové reguit, si analitzem la paraula re-guit, entendrem el possible significat de molt guit, ferotge, brau...²³

La visió tradicional del cavall

En la cançó popular del comte, la viudeta igual pregunta al Comte d'on prové el soroll que està sentint; ell li contesta que és el seu cavall que l'espera. La viudeta li diu que li baixi palla i ell diu que tan sols menja ànimes damnades.

[...]

Què és aquest soroll que sento, comte l'Arnau?

Què és aquest soroll que sento –que em dóna espant ?

És el cavall que m'espera, muller lleial,

És el cavall que m'espera, viudeta igual.

Baixeu-li grana i civada, comte l'Arnau,

Baixeu-li grana i civada, valga'm Déu val!

No menja gra ni civada, muller lleial,
sinó ànimes damnades, si n'hi donau.
[...]

La visió literària del cavall

Molts autors catalans han recreat la llegenda del Comte Arnau, al llarg de les diferents etapes de la literatura catalana. A tall d'exemple se'n pot destacar quatre de transcendència literària destacada:

Joan Maragall en diu: «Correràs per monts i planes / per la terra que és tan gran / muntant en cavall de flames / que no se't cansarà mai.»

Josep Maria de Segarra en diu: «I ara que sento el cavall que renilla / [...] On me portes, cavall de mala casta / que trepitges les ombres amb l'unglot? / On me duu la pell que no es gasta/ i se'n riu del gemec i l'escarnot? / [...] I tu, cavall, no paris, sangonera! / [...] Arri, cavall! Amunt, pèl de fumera, / segueix la ruta del calvari meu!»

Antoni Ribera,²⁴ en un drama del 1949, en diu: «El cavall era el diable / com el pecat era negre / pels narius llençava flames / era gran sobre mesura i d'ungles gusporejants...»

Jacint Verdaguer en diu: «La nit era negra, negra, / més negre era son cavall / son cavall, que era diable, / [...] Malhaja lo cavall negre, / benhaja lo cavall blanc!»

És evident, doncs, que la figura llegendària del cavall del Comte Arnau pot tenir múltiples interpretacions..., si no, no seria llegenda.

El gegant de Gombren

El gegant del cavall del Comte Arnau va ser estrenat el dia 18 d'agost del 2001, enmig de foc i flames pels carrers de Gombren. Cada any es repeteix la festa en la qual el cavall «surto de les entranyes de l'infern» i es passeja per Gombren enmig de festa. La festa del Cavall del Comte Arnau se celebra el tercer dissabte d'agost. Així doncs, aquesta festa es resumeix plenament en els versos del Dr. Maideu que fan:

«Cavall de sang, licor de foc,
renilla, fera del Comte Arnau!

Mentre fruïm —mòrbid i suau—
De l'amor encès, el joc...!»²⁵

La imatge dels gegants, avui²⁶

Percepcions exteriors

Sra. Marta Ferrussola i Lladós

Esposa de Jordi Pujol, expresident de la Generalitat de Catalunya

Padrina dels gegants de Ribes de Freser, en Manelic i la Núria

La Sra. Marta Ferrussola creu que els gegants són i han estat un factor essencial en el desenvolupament de la nostra terra, especialment després de la dictadura franquista, han ajudat a recuperar bona part de les inquietuds i han despertat de l'oblit moviments tan catalans com en són els grallers o els geganteres.

Per altra banda, ens diu que la nostra comarca viu un moment molt atractiu tant a nivell turístic com a nivell cultural o geganter. És hora, segons ella, de potenciar-lo, amb l'ajuda de tothom, inclosos els gegants, que propaguen la veu de la comarca.

Ella creu que de gegants n'hi ha per molts anys, tot i que reconeix que en l'actualitat es viu un *boom* geganter precedit únicament pel dels 80. Segons ens diu, cal fer un noble esforç per tirar endavant aquest gran projecte que ha esdevingut la recuperació de les tradicions catalanes.

Anima, doncs, tots els vilatans de la comarca perquè ajudin les institucions a tirar endavant Catalunya, les tradicions i, de retruc, el món geganter català.

Per a ella va ser un orgull esdevenir padrina dels gegants que estima i que representen la vall on estiuja, la vall de Núria.

Per a ella, el futur dels gegants és esperançador, ja que segons diu, els joves han trobat un cert equilibri entre festa i gegants. Creu també que els gegants poden servir per promocionar la comarca i donar-la a conèixer a l'exterior.

Sra. Josefina del Pozo Álvarez

*Presidenta del Consell Comarcal*²⁷

La Sra. Josefina del Pozo creu que la comarca viu un moment importantíssim de desenvolupament en el camp associatiu, inclòs el moviment geganter que, segons ella, representa un motor revulsiu de moltes poblacions.

Recorda també que el Consell Comarcal va col·laborar aferrissadament perquè els pobles de la ZER Vall del Ter poguessin tenir gegants i aquests ajudessin a desenvolupar els diferents municipis.

Manifesta també la seva felicitació envers en Gentil i la Isaura²⁸ pels seus 25 anys, i els gegants de Ribes de Freser pels seus 20 anys. Reconeix que caldria una millor coordinació entre les diferents colles comarcals per tal de poder tirar endavant diferents activitats en comú i afavorir d'aquesta manera un major dinamisme cultural comarcal.

Afegeix també que el Consell Comarcal del Ripollès està obert a donar subvencions a totes aquelles colles que ho desitgin. A més, diu que el futur dels gegants passa pels joves i, en certa manera, doncs, ens afirma que cal treballar per donar una estabilitat als joves de la comarca perquè puguin mantenir tradicions tan importants com els gegants. Manifesta la seva convicció que la comarca sabrà trobar en un futur el camí i el nexa entre la seva cultura i el turisme.

Sra. Teresa Jordà i Roura

Alcaldeessa de Ripoll

Per a l'alcaldeessa de Ripoll, els gegants són unes peces escultòriques que han acompanyat inseparablement la història de Catalunya, que serveixen per promocionar la vila a la qual representen i que porten associada una part fonamental de la història de casa nostra.

Són, doncs, un testimoni festiu de molts anys d'història que evoquen a petits i grans un màgia especial. Segons ella, caldria acabar de revitalitzar la colla de Ripoll per tal que fos oberta a tothom i organitzés moltes més activitats.

Creu molt oportuna una restauració total de la parella, ja que tenen 60 anys, i quan se li diu que podria ser interessant de fer-ne una rèplica ens diu que caldria vigilar en aquesta qüestió, ja que els gegants de Ripoll, per als seus vilatans, són molt més que simples figures.

L'alcaldeessa ens diu que els gegants viuen avui una situació semblant a la de la sardana, en un marc on la cultura popular ha entrat en deteniment. Creu, però, que els gegants sobreviuran i que els joves entendran que cal mantenir la cultura de casa nostra.

Sr. Carles Bassaganya i Roura

Alcalde de Sant Joan de les Abadesses

Per al Sr. Carles Bassaganya és un orgull celebrar els 25 anys dels gegants de la seva vila, uns gegants que segons ens diu s'han afermat molt en el seu poble i immortalitzen, seguint el bonic model escultòric del santjoaní Francesc Fajula, dos prínceps toscans.

Al llarg d'aquests 25 anys ha estat molt important el relleu constant que ha experimentat la colla, fet que ha provocat que anessin sortint noves idees, noves generacions, noves inquietuds...

Agraïx també als membres de la colla que hagin planificat un any tan ple d'activitats per celebrar els 25 anys, i que hagin promogut la restauració dels gegants i la renovació total dels vestits.

L'alcalde santjoaní se satisfà de la regeneració amb joves que ha anat acompanyant la colla; fins i tot ell, quan tenia 18 anys, havia portat els gegants de la vila. Creu que els gegants de Sant Joan han ajudat a escampar el nom de la vila arreu de pobles i contrades.

Sr. Ferran Martínez i Ramos

Alcalde de Campdevàrol

L'alcalde de Campdevàrol lamenta la situació que està vivint la colla de Campdevàrol, tot i que confia en la seva plena recuperació. Admet que els gegants de la vila representen un dels ingredients festius més importants del poble, la dansa anomenada la Gala.

Segons ell caldria una important revitalització del fet geganter a Campdevàrol i una remodelació general per retornar a la colla l'esplendor dels darrers anys.

Considera que el fet que els gegants hagin estat construïts per campdevanolencs els dóna una simbologia afegida i una màgia especial. Se sent molt orgullós dels seus gegants i convida tothom a conèixer-los i gaudir-ne.

L'alcalde creu que Campdevàrol necessita una implicació més gran dels joves amb els gegants, tot i que ens explica que el fet que els gegants hagin representat la dansa, ha ajudat a difondre-la.

Sr. Xavier Robiró i Robiró

Alcalde de Ribes de Freser

Per a l'alcalde de Ribes de Freser els gegants són i han estat el revulsiu del poble, la colla amb més entusiasme i més il·lusió, que ha promogut un gran nombre d'activitats molt diverses i ha ajudat a dinamitzar el municipi i la població en general.

Ells han estat l'embrió de multitud de festes ribetanes i d'activitats molt diverses. L'alcalde també destaca el fet que hagin portat el nom de la vila de Ribes de Freser per tot arreu.

Felicita plenament els gegants de Ribes de Freser pels seus 20 anys, i els estén la mà per a tot allò que necessitin. Convida els ribetans i ribetanes a gaudir dels gegants i ajudar-los amb el que es pugui.

A Ribes de Freser, els gegants han estat el motor de la població, ells han ajudat a recuperar bona part de la vida social del poble. Creu que els gegants de Ribes tenen el futur garantit, ja que han aconseguit implicar bona part dels joves de la vila. A més, ens diu que han fet una gran funció d'expansió del nom de la Vall de Ribes.

Sr. Esteve Pujol i Badà

Alcalde de Camprodon

Els gegants de Camprodon, ens diu l'alcalde, han acompanyat la vila en el decurs dels darrers anys i han servit per promocionar-ne el nom. Admet, però, que els geganters de Camprodon són una colla d'homes i dones d'uns 40 anys; això, ens diu, és la clara evidència del problema que tenen les associacions per desenvolupar-se en pobles petits amb pocs habitants, i on els joves no volen participar d'aquelles activitats gaire compromeses.

Veu el futur una mica negre, tot i que creu que els ajuntaments han de fer molta feina en el camp de la promoció de la cultura popular si realment volen que els elements de la cultura popular de casa nostra continuïn existint i prosperin.

Percepcions interiors

Sr. Pere Viñas

Cap de colla dels gegants de Ripoll

Segons el cap de colla dels gegants de Ripoll, cal cercar joves entre les generacions futures a fi i efecte d'aconseguir garantir la supervivència dels gegants i de la resta d'elements festius. És essencial, més enllà de pensar en trobades, restauracions o altres activitats, buscar persones joves que vulguin entrar a la colla i d'aquesta manera garantir-ne la continuïtat.

Per a ell és també vital que Ripoll pugui continuar gaudint dels seus gegants, ja que d'aquesta manera els personatges que representen no es perdran en el record històric. És partidari de continuar mantenint les subvencions de l'Ajuntament per organitzar les seves activitats.

Sr. Antoni Birba

Cap de colla dels gegants de Campdevàrol

Creu que és fonamental la revitalització de la colla de geganters de Campdevàrol i que així el poble de Campdevàrol pugui gaudir dels seus gegants. És indispensable també que vingui gent nova a la colla per tal de mantenir la seva continuïtat i la seva tasca.

Considera vital que els gegants puguin tornar a fer diferents sortides fora del poble, i d'aquesta manera garantir una trobada gegantera al municipi de Campdevànol.

Sr. Daniel Planas

Antic cap de colla dels gegants de Sant Joan

Gran coneixedor de la vila i expresident de la Unió Excursionista de Sant Joan

Segons ell, Sant Joan ha despertat un clima màgic al voltant dels seus gegants, i això ha provocat en part que molts santjoanins i santjoanines s'hi sentin identificats. A més, el fet que els gegants santjoanins hagin estat creats per un escultor del poble els atorga una màgia especial.

Segons ell, caldria una restauració a fons o crear una rèplica perquè pesessin menys.

Sr. Josep Martínez i Sra. Montserrat Ricard

Caps de colla dels geganters de la Colònia Estabanell

Els caps de colla dels geganters de la Colònia Estabanell creuen que el procés de creació dels gegants de la ZER va servir per revitalitzar el poble i l'escola, i retornar l'esperit a molts pobles que estaven molt morts.

La geganta de la colònia ha portat un clima d'unió a la Colònia tot i que reconeix que, en ser un poble petit, ara comencen a sortir els problemes derivats de la creació de la geganta, que passen pel seu sosteniment i manteniment.

Sr. Josep Carbonell

Cap de colla dels gegants de Ribes de Freser

En Josep Carbonell està implicat amb la colla de Ribes des del seu origen; creu que la base fonamental de qualsevol associació d'aquestes característiques és vetllar perquè tothom s'hi senti a gust. Per a ell ha estat el factor essencial que ha fet prosperar la colla i que l'ha portat a la situació en la qual es troba avui, amb una plena activitat i amb moltes accions a l'esquena.

Fa palesa també la preocupació pel futur, ja que tot i que dins de la colla han aconseguit introduir joves després de molt treball, no saben com acabaran els vint-i-un anys de feina que porten fent a Ribes de Freser.

Sra. Rosa Bellido*Secretària dels geganters de Camprodon*

Per a la Sra. Rosa és molt preocupant el model d'oci nocturn que s'ha instaurat, ja que impedeix el desenvolupament de moltes associacions com són els gegants. Creu que si bé hi ha molts joves que potser estarien interessats en formar part de la colla, hi veu un clar impediment en l'horari de sortides a fora, ja que sovint són els dissabtes o diumenges a les 7 o les 8 del matí.

De la colla a la qual pertany en formen part un total de 15 persones, fet que provoca que de vegades no puguin treure els dos gegants.

Conclusions**A manera de resposta**

S'arriba al final d'aquesta síntesi, i és el moment de passar comptes, d'obtenir resultats; certament, el treball n'ha proporcionat una colla que cal unir i relacionar.

En la Introducció es plantejava quin futur tenien els gegants, quin camí la societat els estava preparant. Certament, a partir de diverses opinions analitzades, observant l'enquesta realitzada i, en definitiva, a partir de la inserció en el camp geganter, cal dir que ens trobem davant un moment de canvi; s'està deixant enrere la concepció tradicional i històrica dels gegants, tal com demostra l'enquesta,²⁹ tot i que es manté la concepció festiva de portar els nens a veure ballar els gegants. Per tant, hi ha molts factors que condicionen aquest canvi que comença a semblar evident. Tanmateix, a nivell social, s'ha produït un gir: de treure els gegants a sou, s'ha avançat cap a la creació d'associacions amb gralles i timbals, que intenten generar essencialment festa; de treure els gegants a mig matí per la Festa Major, s'ha passat a les trobades geganteres amb una implicació ciutadana molt més important. Així doncs, la societat té a les mans el futur dels gegants i de la cultura. Després d'entendre els punts anteriors es fa evident que els gegants únicament tindran una sortida fulgurant i continuada si s'emmotllen en un model que sigui compatible amb el model social actual.

Per altra banda, però, la comarca té unes característiques molt concretes: el fet de ser de muntanya suposa sovint una pèrdua de les generacions joves que haurien de garantir la continuïtat geganter. Cal dir també que, com demostren les dades econòmiques de la comarca,³⁰ el turisme agafa pes. Des de fa anys s'està potenciant molt, des de les organitzacions comarcals, el turisme cultural.

Així doncs, cal un model geganter que avanci paral·lelament a la societat i que sàpiga trobar una harmonia (encara que aquesta suposi un daltabaix en el món geganter

tradicional) per garantir la continuïtat dels gegants que, d'altra banda, si és cultura popular depèn en gran mesura de la realitat social. Si avui hi ha gegants és perquè al llarg de la història han anat evolucionant conforme evolucionava la societat; és evident que el ritme de canvi i desenvolupament s'ha accelerat, cal propiciar també un canvi cap a un model clarament festiu, molt més popular, que aquí, a la comarca, pot anar acompanyat de la utilització com a instrument turístic per suplir, en alguns casos, la dificultat que suposa la recerca de membres per a una associació festiva, cultural i voluntària de l'envergadura de les colles geganteres.

Malgrat tot, la metodologia que cal aplicar per aconseguir aquest avenç en la concepció gegantera és difícil d'esbrinar. Certament, el mètode és quelcom que al llarg del treball ha quedat sense resoldre: s'ha pogut arribar a unes conclusions que donessin resposta a les preguntes inicials; però la metodologia que cal aplicar per fer possible aquesta adaptació, que abans es comentava, és confusa per no afirmar que, pràcticament, és impossible de preveure. En aquest punt cal recordar unes paraules que va dir en una entrevista Mn. Esteve a Sant Joan de les Abadesses: «El poble ha creat la seva pròpia cultura, l'ha anat conduint al llarg dels anys, [...] ell és l'únic que sabrà què cal fer en un futur; potser res, tal com es diu precisament a nivell popular: deixar que el temps passi.»

Tanmateix, cal dir que al llarg del treball s'han produït un seguit de canvis estructurals. Fa poc, en una entrevista en un diari regional es llegia que la societat és extremament imprevisible i, certament, això és el que ha passat en alguns moments del treball, sobretot a l'hora d'intentar marcar unes pautes d'entrevistes, tertúlies, treballs de camp..., cosa que tot i realitzar-se no ha tingut cap sentit. Si es volia fer un treball amb un clar pes social, calia adaptar-se al món geganter. Com? Doncs no dient mai que no (sempre que causes majors no hi obliguessin) a cap proposta i no insistir en aquella que semblava forçada. D'aquest manera s'ha anat portant a terme un treball que, potser, és ben diferent d'allò que s'havia intentat preveure; malgrat això, no es pot negar que ha assolit un dels seus objectius: trobar la resposta en el si de la societat.

Tal com s'apuntava a l'inici, el treball ha deixat pendent l'estudi entorn d'un gegant, el Balandrau de Tegurà, la informació del qual ha estat totalment impossible de trobar, malgrat que, des d'un bon inici s'intentés establir-hi un contacte. Aquest gegant ha sortit dues vegades fa uns 5 anys; per tant, la importància que té en el marc geganter comarcal és ben minsa.

Per acabar, cal dir que els annexos han ajudat a transmetre molt millor el contingut del treball i permetre donar una informació que, en el si del treball, pot ser banal, però que realment, en context, ha tingut un paper indiscutible.

Bibliografia³¹

Bibliografia d'àmbit geganter:

- CAPMANY, Aureli (19813). *Costums i Tradicions Catalanes*. Barcelona: Ed. Laia.
- AMADES, Joan (19864). *Costumari Català, el Curs de l'any*. Volumes I, II, III, IV, V. Barcelona: Salvat Editors.
- AMADES, Joan (19866). *Gegants, nans i altres entremesos*. Barcelona: Salvat Editors.
- GRAU, Jan (1996). *Gegants*. Barcelona: Ed. Columna.
- DD.AA. (1982). *Gegants, Aportació de Matadepera al nostre folklore*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Terrassa.
- IBÀÑEZ, Marta (1996). *Gegants de Sabadell, 150 anys d'història*. Tarragona: Ed. El Mèdol.
- CORTS, Joan i TODA, Josep (1995). *Gegants i capgrossos de Riudoms*. Tarragona: Ed. El Mèdol.
- DD.AA. (1996). «Els gegants i el folklore», *Gegants*, núm. 45. p. 22-23.
- DD.AA. (1992). «Els gegants i els mites», *Gegants*, núm. 30. p. 10.
- Coordinadora de geganters de Girona. Els gegants del Ripollès. <<http://www.saissoft.com/ripolles>>
- Agrupació de geganters de Catalunya. Els gegants i la història. <<http://www.gegants.org/historia>>

Bibliografies locals:

Ripoll

- DALMAU, Agustí (1995). «50è aniversari dels gegants de Ripoll (1945-1995)». Ripoll. (Programa de 20 pàgines de la Festa Major)
- DD.AA. (19882). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vols. 12, 19 i 20 (Guifré, Ripoll i Santa Maria de Ripoll).

Sant Joan de les Abadesses

- ESTEVE, Josep (1972). «La vila i la festa en altre temps. Sant Joan de les Abadesses». (Programa de 10 pàgines de la Festa Major).
- DD.AA. (1982). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vol. 20 (Sant Joan de les Abadesses).

Campdevàrol

- CARRERAS, Joan (1978). *El nostre hospital i altres coses*. Campdevàrol (llibre autoeditat pel mateix autor).
- CASALS, Josep (1978). *Memòries de Campdevàrol. Costums caducs i temes de les valls del riu Freser*. Campdevàrol (llibre editat pel mateix autor).
- CARRERAS, Joan (1981). *Xafarderies de l'Ajuntament*. Campdevàrol (llibre editat pel mateix autor).
- PERNAU, Josep (1994). *De Campdevàrol a Laos: Memòries d'un català funcionari internacional*. Barcelona: Ed. Pòrtic.
- BARDULET, Salvador i Joan (1983). *Sant Pere d'Auïra en el marc de Campdevàrol*. Campdevàrol (llibre editat per la comissió d'amics de Sant Pere d'Auïra).
- BARDULET, Salvador i Joan (1988). *Sant Pere d'Auïra en el marc de Campdevàrol. Suplement 1*. Campdevàrol (llibre editat per la comissió d'amics de Sant Pere d'Auïra).
- CARRERAS, Joan (1976). *Campdevàrol, contes i assaigs*. Campdevàrol (llibre autoeditat pel mateix autor).
- DD.AA. (19882). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vol. 6 (Campdevàrol).

Ribes de Freser

- DD.AA. (1984). «Els gegants de Ribes, el bateig». Ribes de Freser (Butlletí del bateig editat per l'Ajuntament).
- DD.AA. (1994). «Els gegants de Ribes, 10 anys. Ribes de Freser» (Revista de la colla gegantera en els seus 10 anys).
- DD.AA. (1982). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vol. 19 (Ribes de Freser).
- GUIMERÀ, Àngel (2004). *Terra Baixa*. Apunts d'obra de Laura Borràs. Barcelona: Ed. Laertes.

Camprodon

- DD.AA. (1982). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vols. 6 i 18 (Camprodon i pubillatge).
- DD.AA. (2002). *Llengua catalana i literatura*. Barcelona: Ed. Castellnou.

ZER Vall del Ter

DD.AA. (1982). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Ed. Enciclopèdia Catalana. vols. 10, 13, 17, 20 i 24 (Municipis de la vall).

Escoles rurals de la ZER Vall del Ter. Els gegants i l'escola, un projecte educatiu. <<http://www.zervalldelter.com/gegants>>

Gombrèn

MAIDEU, Eudald (1992). «El comte Arnau i el Castell de Mataplana», *Revista de Girona*. Número especial pel 7è centenari de les Cartes de poblament al Pre-Pirineu. (juny). p. 53.

MAIDEU, Eudald (2002). *Articles varis sobre el cavall de sang*. Gombrèn.

I a més a més tota la informació continguda en l'annex 2 del treball, on consta tota la informació oral que s'ha anat recollint en el decurs de la seva realització.

Notes

1. La síntesi que teniu a les mans parteix del treball de recerca «Els gegants del Ripollès, una mirada al futur». La síntesi intenta mantenir tots els apartats que tenia, si bé els annexos d'imatges, vídeo, entrevistes... no s'han pogut incloure, malgrat que per al treball esdevingueren vitals. És possible doncs, que en no poder tenir tota la informació, algunes idees puguin quedar substancialment descontextualitzades. Per qualsevol dubte, us demano que recorreu al treball original que podreu trobar a l'Arxiu Comarcal del Ripollès.
2. El present treball de recerca s'estructura en el seu dia en tres parts fonamentals: una primera part referent a la historiografia general del món geganter, una segona part que abordà la història geganter particular poble a poble, i per últim una radiografia social de la realitat que envolta els gegants. En aquesta síntesi treballada i preparada per als Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, a efectes divulgatius focalitzaré l'exposició en tres grans punts fonamentals.
3. La nota és molt breu de detalls però se'n desprèn una informació transcendental sobre el paper dels gegants. Segurament el concepte que tenien en el moment sobre els gegants devia ser idèntic al del 1380, és a dir, una imatge de característiques agegantades, però la paraula *Jagant* ja no figura acompanyada del Rei David; per tant, és el 1436 quan la figura del gegant apareix independent en la processó del Corpus Christi. En certa manera ens trobem amb la segregació de dues figures bíbliques que la història popular portarà cap a camins ben diferents.
4. Aquest punt, en el qual se centra aquesta síntesi del present treball, es fonamenta en l'estudi dels gegants de la comarca, poble a poble. Si bé en el treball corresponent hi constava tota una informació referent a la història de cada poble, la descripció del mateix, les característiques i descripció del gegant, i altres dades importants, hem considerat que per l'interès bibliogràfic del present document, és preferible prescindir de tots aquells apartats, la informació dels quals, si bé rellevant, pot ser trobada en molts altres documents. Per això, s'ha preferit reproduir amb menys o més integritat aquells apartats originals, la informació dels quals prové de documents originals o bé de les més de 25 converses que van acompanyar el treball. Aquest fet pot provocar que els articles següents no tinguin sempre un valor seqüencial i que d'un a l'altre aportin idees totalment diferents. Creiem, però, que d'aquesta manera la contribució serà molt més útil.
5. Marià Font va ser l'ànima de la secció teatral de l'Acadèmia Catòlica, que a partir de 1953, any de la seva mort, adoptarà el seu nom. A més, va ser el responsable del fons bibliogràfic i documental que havia recollit Lambert Mata.
6. Pere Puig i Parés (Sant Pere de Torelló, 1878 - Ripoll, 1950), director de l'Escola Municipal de Música de Ripoll des del 1925 fins a la seva mort, el 1950.
7. Cal tenir present que aquestes festes es van deixar de celebrar l'any 1978.
8. Apartat fonamentat a partir de l'entrevista mantinguda amb en Pere Viñas, cap de colla actual dels geganters de Ripoll.
9. Monogràfic dedicat als gegants de Sant Joan de les Abadesses anteriors a la guerra i a un seguit de curiositats històriques basades en els gegants nous, la seva construcció, la seva presentació... en el marc de la Festa Major, compostat amb la informació extreta de la xerrada mantinguda amb el canonge Mn. Esteve, gran historiador de la tradició santjoanina; a Sant Joan de les Abadesses el dia 27 d'agost del 2005 a les 12.00.
10. Durant la Guerra Civil les tropes franquistes es van valdre de l'exèrcit marroquí per entrar en moltes poblacions que oposaven resistència. A Sant Joan també es va produir aquest fet, que va suposar la fi dels vells gegants santjoanins.
11. L'exèrcit marroquí va creure que les figures de cartró pedra representaven alguns déus i per això van procedir immediatament a la seva destrucció.

12. Produïda el dia 11 de setembre de 1980.
13. La informació que exposo en aquest apartat ha estat extreta de l'entrevista mantinguda amb el cap de la colla gegantera de Campdevàrol, el Sr. Antoni Birba.
14. Actual president de la Secció Sardanista del GEC (Grup Excursionista de Campdevàrol) i persona molt vinculada al poble.
15. Cap de colla dels geganters de Campdevàrol.
16. Hom pot tendir a pensar que Núria és la noieta del molí ingènua que apareix en l'obra, però quan es va representar la geganta es va pensar en Marta, tot i que se li posés el nom de Núria en lloc de Marta per fer elogi al santuari del mateix nom. Cal dir que els membres de la família Constans, que eren els veritables personatges del fet que va inspirar Guimerà, eren rossos com la geganta. Per tant, cal no confondre Núria amb la nena que apareix a l'obra.
17. Càrrec que ocupava llavors el Sr. Jordi Pujol, espòs de la Sra. Marta Ferrussola.
18. Constructor també dels gegants de Sant Joan
19. Activitat organitzada per Adifolk, que garanteix la promoció de la cultura popular catalana per tot Europa.
20. Nom de dos bolets típics de la zona.
21. Joan Serra i Vilaró (Cardona 1879 - Tarragona 1969). Arqueòleg i medievalista, estudià als seminaris de Solsona i Vic i fou ordenat prevere el 1902. Nomenat director responsable del Museu Diocesà de Solsona, inicià un intensa labor d'estudi històric i arqueològic en diferents camps i publicà un reguitzell de llibres varis, entre els que cal destacar la *Història de Cardona i Baronies de Pinós i Mataplana*. Fou enterrat, en compliment de la seva voluntat a la necròpoli paleocristiana de Tarraco, on realitzà moltes excavacions, cridat pel Cardenal Mons. Vidal i Barraquer.
22. Moneda existent al moment que podria equivaler a uns 6.000 € actuals.
23. Conclusió expressada pel Dr. Eudald Maideu, propietari del Castell de Mataplana, pediatre de la comarca del Ripollès i historiador de la figura del comte.
24. Antoni Ribera i Maneja (Barcelona 1873 - Madrid 1956). Músic i director d'orquestra, mantingué un important contacte amb Maragall i Ramon Casas. Traduí al català moltes obres wagnerianes.
25. Escrits per il·lustrar l'etiqueta del licor del Comte.
26. Aquest apartat, l'últim del treball, pretenia recórrer a través de l'entrevista a l'opinió de diferents autoritats de casa nostra, i també de personalitats rellevants en el món geganter, per conèixer què pensaven del passat, present i futur dels gegants a la comarca. Aquí n'exposo una petita mostra.
Es fa constar que les persones aquí referenciades, hi són en virtut del càrrec que ocupaven en el moment de fer el treball de recerca.
27. El dia en què es va efectuar aquesta entrevista, la Sra. Josefina del Pozo encara era presidenta del Consell Comarcal del Ripollès; després va ser-ne vicepresidenta i vicepresidenta de Ripollès Desenvolupament.
28. Gegants de Sant Joan de les Abadesses.
29. La gent del carrer pràcticament no coneix ni la simbologia dels gegants, ni els noms ni l'origen històric que encarnen.
30. La comarca ha desenvolupat en els últims 10 anys un 26% el turisme (Font: Conselleria de Turisme).
31. En la Bibliografia, deguda l'àmplia varietat de continguts, s'ha optat per la classificació en àmbits. Els superíndexs corresponen a l'edició; si no hi figuren vol dir que es tracta de la primera o única.